

5. ábra. Részlet a Hevenes-féle 1689-ben Bécsben kiadott Parvus Atlas Hungariae című kisatlaszból. Pustamárót (Maróth) Zsámboky térképe alapján ábrázolja

Hevenes köréhez kapcsolják. Ezek lapjain már nem találjuk meg Pustamárót.

Nem kizárt, hogy egyazon munkacsoport dolgozott rajta, némely lapja azonban határozottan új helyszínelésre vall. Kiválik közülük is Esztergom vármegye vázlatos ábrázolása. Ezen Pustamárót táján csak hegyeket és „marmor”(ario) felirattal márvány-bányászatot jelöl a térkép. Dömös (Demes) és Szamár-hegy (SZamard heg) között viszont ábrázolja Pilismarótot, Maróth néven. Pilismarótnak valószínűleg ez a legkorábbi térképi jelölése.

Helyszíni bejárással készített térképről joggal hagyhatták le Pustamárót, ez időben — úgy tudjuk — érseki pusztaság volt. A kétféle Marót-ábrázolás viszont jó adalék a kisatlasz és a megye-atlasz tartalmi-ábrázolási különbözőségére, nemkülönben máskezi munkájára.

A török uralom alól felszabadult ország térképén ezután Pustamárót nem mutatkozott lakott településnek. Pilismarót ezzel szemben a forgalmas bécsi úton lévén, egyre erőteljesebben fejlődött, és mindjobban ismertté vált. Ez a tény már magában rejtette a maróti helyszín felcserélésének lehetőségét.

Arra, hogy a csere meg is történt, jó bizonyosság Pilismarót korai — eredeti helyneveket feltüntető — térképe. Mocsy György esküdt földmérő 1789-ben készített kéziratos munkája. Méretaránya 1 : 7200, tájolása kis eltéréssel keleti (6. ábra).

Mocsy térképén Basaharc még Basarcz, rétje Basarczi Kortsmán fellyül vagy Kő-Allya, a Bitóczi-rét még „Helység réttye” és „M(aróti) Uraság Réttye”. Nem találjuk rajta Basa-kertet sem. A domblábi rétek a hajdani Duna-meder tanúi.

A maróti Dobozy-legendának ezen az eredeti helyszínrajzi térképen még semmi nyoma nincs, a helynevek átíratlanok!

Ez a térkép nem bizonyíték Pilismarót mellett.

A pustamáróti területről egyelőre nem tudtam

ilyen korai részletes térkép nyomára jutni. Jól pótolta viszont a hiányt Jáczy György földmérőnek 1803-ban készített megyetérképe.

Korábbi részletes felméréseken alapulhat ez is, emellett nagy előnyére ráesik mindkét Marót. A térkép a Görög—Kerekes atlasz (1802—1811) Esztergom vármegye lapja, Benedikt Jeromos metszése alapján nyomtatták (Zolnay publikálta).

Jáczy térképén Basarczból Bassahartz vendégfogadó lett. Nyilvánvaló átírásról van szó, amely azután már alkalmat adhatott a maróti események idehelyezésére.

Az átírást igazolja a névírás kettőssége, amire utaltam Thirring leírásában: Basaharcz (népiesen Basarc). Ez a kitétel más leírásokban is előfordul. Még szembetűnőbb az átírás, illetve eltorzult írás a Basarc — Vasarc hasonlóságában. A Basaharc feletti hegyek egyike ugyanis mindmáig Vasarc néven ismert!

Jáczy térképének nagyobb értéke is van. Pilismarót (Maróth) mellett megtalálható rajta Pustamárót: Maróth P., a névjegyzékben Pusztamaróth néven (7. ábra).

Pustamárót klastrom-rom (Rud.) jelöléssel a Héreg—Vadacpuszta közötti kétvonallal ábrázolt „Tsinálatlan Ország-út” mentén található. Tőle nyugatra márványbánya (Mar.), északnyugatra pedig barlang (Pisznice-barlang?) látható. Ugyanúgy jelölte Jáczy, mint például a pilisi klastrom romját.

A klastrom-rom helye nem pontos; inkább esik a Gerecse-hegy oldalában levő mai gyermeküdülő (volt primási kastély) tájára, ahol sánc- és alapfalmaradványokról tudunk, mintsem a hajdani falu vagy az érseki vadászkastély helyére.

A későbbi ábrázolások nagyrészt Jáczy térképe alapján készültek.

Lipszky János 1806-ban kiadott Magyarország-térképén kissé nyugatabbra került a rom. Schedius—Blaschnek 1833—36-ban (és 1847-ben) kiadott Magyarország-térképén hasonló az ábrázolás, de romnak rajzolták a Pisznice-barlangot is.

6. ábra. Pülsimárót 1789-ben felmért kézíratos térképe, Mocsy György esküdt földmérő munkája. Méretaránya 1 : 7200, tájolása kis eltéréssel keleti. Helynevei kúffőrtékűek: Basaharc például két helyen is eredeti formában „Basarcz” néven íródott. (Országos Levéltár : S 12 Dv. I. No. 2.)

Basaharc mindkét térképen Bosarc néven íródott (8. ábra).

Az első katonai felmérés nem igen tudott Pusztamarótról. A második katonai felmérés (1840—45) térképén (1 : 28 800) már az új Pusztamarótot látjuk, a régi pedig lassan feledésbe merül. Helyét csupán Marót területnév őrzi.

A maróti romok helyszíne

Mint már említettem, legelőször Zolnay kereste fel 1953-ban harmadmagával a pusztamaróti romokat. Tanácsára Horváth Istvánhoz, az esztergomi Balassa Bálint Múzeum igazgatójához fordultam újabb adatokért.

